

5. Дорожко І. І., Малихіна О. Є., Туріщева Л. В. Розвиток комунікативних умінь дітей з ООП в умовах інклюзивного навчання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, Серія ПСИХОЛОГІЯ. Випуск 4. 2021. С. 134-138.
6. Залановська Л. І. Розвиток комунікативної діяльності дитини з особливими освітніми потребами та особливості використання альтернативної комунікації в умовах інклюзивного навчання. *Psychological patterns of social processes and personality development in modern society*. 2023. С. 49-65. URL: <https://surl.li/jdovoi>. (Дата звернення: 27.10.2025).
7. Кольори емоцій збірник арт-терапевтичних методик. Суми. 2023. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://rozbudova.org/wp-content/uploads/2023/11/kolory_emoczij_zbirnyk_art_terapevtychnyh_tehnik_ta_metodyk-1.pdf. (Дата звернення: 28.10.2025).
8. Кошель А. П., Кульбако Н. П. Використання елементів арт-терапії в умовах освітнього процесу закладів дошкільної освіти: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта», методистів, вихователів закладів дошкільної освіти та батьків дітей дошкільного віку. Чернігів: ФОП Баликіна О.В., 2020. 90 с.
9. Роль арт-терапії у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. URL: <https://www.education.ua/blog/49019/>. (Дата звернення: 29.10.2025).
10. Романенкова О. Ю. Роль арттерапії в розвитку комунікативних навичок у дітей з ООП. *Вісник Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені Академіка Степана Дем'янчука. Серія: Педагогіка та психологія*. № 2. 2025. С. 156-160.

Піщальок Тетяна,
*студентка магістратури спец. 012 «Дошкільна освіта»
Науковий керівник – к. пед. н., доц. Лілія Мельничук,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені акад. С. Дем'янчука»*

КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ: СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

У сучасному світі, що характеризується стрімким розвитком інформаційних технологій, ефективна комунікативна

компетентність набуває особливого значення. Попри покращення якості життя, зростає роль цифрових платформ (соціальні мережі, месенджери), що призводить до зменшення безпосереднього спілкування. Це, своєю чергою, вимагає переосмислення ролі прямої міжособистісної взаємодії у формуванні повноцінної комунікативної культури, особливо у дітей дошкільного віку.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що питанням розвитку комунікативної культури у дошкільників приділяли увагу багато вітчизняних та зарубіжних науковців. Теоретичні основи цього явища були закладені в працях О. Корніяки, Л. Савенкової, Ф. Бацевича. Взаємозв'язок між грою, мовленням та розвитком особистості досліджували К. Гросс, В. Штерн, К. Гарвей та С. Русова.

Комунікативна культура є багатогранним поняттям, яке вивчається філософією, соціологією, психологією, педагогікою та лінгвістикою. За О. Корніякою, це морально орієнтований засіб спілкування, що забезпечує обмін інформацією та взаєморозуміння між людьми [1, с. 46]. Л. Савенкова розглядає її як гармонію культури знання, творчої дії, почуттів та спілкування [2, с. 48]. А Бацевич вважає, що комунікативна культура — це система якостей, що включає культуру мовної дії, самоналаштування, жестів, сприйняття та емоцій [3]. В лінгвістиці вона тісно пов'язана з культурою мовного спілкування та культурою мови.

У нашому дослідженні ми визначаємо комунікативну культуру як сукупність знань, умінь, цінностей і норм поведінки, необхідних для ефективної взаємодії. Це вміння дитини вільно спілкуватися з дорослими та однолітками, використовувати вербальні та невербальні засоби спілкування, а також застосовувати різні форми висловлювань у різноманітних ситуаціях [4].

Формування комунікативних навичок починається з перших місяців життя. Спілкування є складною взаємодією, де відбувається обмін думками та почуттями. З'являються такі категорії засобів спілкування, як експресивно-мімічні, наочно-дійові та мовні. Вже в ранньому віці немовлята демонструють «комплекс пожвавлення» — першу спробу взаємодії з дорослим. Дослідження Джона Боулбі та

інших вчених доводять, що найтісніший зв'язок дитини з матір'ю закладає основи довіри та безпеки [5].

Проте, для повноцінного розвитку, дитині також необхідні контакти з однолітками. За теорією соціального навчання Альберта Бандури, діти активно засвоюють соціальні навички, спостерігаючи за своїми ровесниками. Підхід Реджо-Емілія, розроблений Лорісом Малагуцці, ставить спільну роботу та комунікацію в центр освітнього процесу. Українська дослідниця Р. Буре також підкреслювала, що саме у спілкуванні з ровесниками дитина вчиться домовлятися, ділитися та виражати емоції.

Отже, комунікативна культура – це багатогранний феномен, що включає знання, вміння та цінності, необхідні для ефективної взаємодії. Її формування починається з емоційно-безпосереднього спілкування з дорослими, але для повноцінного розвитку критично важливою є взаємодія з однолітками. Ці навички є фундаментом для подальшої успішної адаптації дитини в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти) : нова редакція наук. Кер. Піроженко Т.; авт. Кол.: Байер О., Безсонова О., Гавриш Н. та ін. Київ: 2021. 37 с.: URL: <https://surl.li/knmuss> (дата звернення 22.07.2025)
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
3. Боулбі Дж. Прихильність. Київ: Основи, 2003. 416 с.
4. Буре Р. С. Дошкільна освіта. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 304 с.
5. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка : підручник: 3-тє вид., випр. Київ: «Академвидав», 2015. 448 с.

*Семенович Леся,
здобувачка магістратури 2 р.н.
спец. 012 «Дошкільна освіта»
Науковий керівник – к. пед. н., доц. Лілія Мельничук,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені акад. С. Дем'янука»*